

Driftsplan Bornholm 2015 – høringsnotat

Driftsplanen for Naturstyrelsen Bornholm har været i offentlig høring i perioden fra den 15. januar 2015 til den 15. marts 2015. Der er indkommet indlæg fra 8 forskellige parter.

Efter udsendelse af dette høringsnotat vil der blive arbejdet med tilretning i forhold til det besluttede. Da der er mange driftsplaner i proces samtidigt, forventes det endelige produkt at blive tilgængeligt på hjemmesiden medio 2015.

Der er indkommet følgende høringsvar:

1. Transportministeriet
2. Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold
3. Dansk Land og Strandjagt
4. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse
5. Kulturstyrelsen
6. Borger Finn Hansen
7. ØB 9. kreds – Atletik
8. DOF Bornholm

Bemærkninger til de enkelte høringsvar:

1. Transportministeriet

Ministeriet konstaterer, at de ingen bemærkninger har til driftsplanen.

2. Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold

Ministeriet opfordrer til, at der skal tænkes tilgængelighed for mennesker med handicap i forhold til brugen af arealerne. Med tilgængelighed bør der både tænkes på fysisk tilgængelighed, men også tilgængelighed for synshandikappede eksempelvis i form af skiltning med blindskrift ved de forskellige attraktioner.

Plankonsekvens

Naturstyrelsen noterer sig, at der fortsat skal være fokus på tilgængeligheden til arealerne. Tilgængelighed indgår allerede som en del af styrelsens overvejelser og hvor det er muligt tænkes tilgængelighed til naturen ind i planlægningen, især ved anlæggelse af nye faciliteter.

3. Dansk Land og Strandjagt

a) Foreningen opfordrer til, at der ikke opstilles fugletårne således at besøgende ikke kan færdes i naturen uden risiko for at blive iagttaget, af

fremmede personer med kikkert. Der henvises til Straffelovens, § 264 a om ulovlig iagttagelse af 3. person.

b) Foreningen ser endvidere gerne, at jagt på Naturstyrelsens arealer ikke udbydes i licitation, da det ofte vil hæve prisen på jagtleje, og smitte af på private arealer og betyde et hårdere jagttryk.

c) Endelig ser foreningen gerne at udlejning af dagjagter på NST Bornholms arealer, bliver indført.

Plankonsekvens

a) *Naturstyrelsen fastholder anvendelsen af fugletårne på egnede lokaliteter blandt andet fordi de skaber naturoplevelser og formidler naturen samtidig med at sikre fred i yngle- og resteområder.*

b) *Naturstyrelsen udbyder jagtleje i offentlig licitation da styrelsen, på lige fod med andre offentlige myndigheder er underlagt de offentlige udbudsregler.*

c) *Formen på jagtlejen er ikke revideret i forbindelse med denne driftsplan. Naturstyrelsen vil dog i løbet af 2015-16 gennemgå arealerne med det formål at se på mulighederne netop for betalings- og nyjægerjagter.*

4. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse

a) Forsvaret ønsker generelt at fastholde de nuværende muligheder for at anvende en række områder på Bornholm til militær uddannelse. Konkret er der dels tale om Rø Plantage og Hammeren/Vang og øvrige klippeområder.

Plankonsekvens

Forsvaret har med driftsplanen på lige fod med tidligere og efter de samme regler, mulighed for at anvende områderne til de ønskede aktiviteter. For Rø plantage som er udlagt til stillezone vil anmeldelsespligtige aktiviteter¹ hvis det er muligt blive henvist til andre arealer. Naturstyrelsen vil venligst henstille, at Forsvaret i det omfang det er muligt, tager størst mulig hensyn til de udlagte stillezoner. Hammeren og Slotslyngen er omfattet af den særlige aftale med forsvaret og kategoriseret som særligt følsomme (FKOBST 611-1). Dog er Naturstyrelsen generelt indstillet på, at Forsvaret kan få tilladelse til aktiviteter i Slotslyngen og Hammerknude – især uden for fuglenes ynglesæson og højturistsæson. Det henstilles, at der som hidtil sker anmeldelse og dialog med Naturstyrelsen i forbindelse med større orienteringsløb og øvelser. Naturstyrelsen ser frem til at fortsætte den gode dialog med forsvaret i forbindelse med deres anvendelse af arealerne.

5. Kulturstyrelsen

a) I afsnit 2.4 vil Kulturstyrelsen gerne have tilføjet, at der gøres en stor indsats i forbindelse med formidling af større ruiner, og at der udarbejdes særskilte plejeplaner, ikke kun for borgruinerne, men også for andre større fortidsminder.

¹ <http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/regler-i-naturen/ansoeg-om-aktiviteter/aktiviteter-der-kraever-tilladelse/>

b) Kulturstyrelsen henstiller til, at de oprindelige adgangsforhold bibeholdes i forbindelse med etablering af det nye besøgscenter på Hammershus. Nuværende adgangsforhold er udtryk for borgens oprindelige adgangsveje.

c) I forbindelse med arrangementer på Hammershus skal der søges om dispensation hos Kulturstyrelsen. Ligeledes skal der søges om dispensation hos Kulturstyrelsen i forbindelse med genopretning af Wrangels Skanse.

d) Kulturstyrelsen har bemærket, at der er sammenfald mellem de kulturhistoriske anlæg og spor i landskabet med tilknytning til Hammershus og udbredelsen af urørt skov. Kulturstyrelsen skal påpege, at der også er plejepligt på fortidsminder i urørt skov. Kulturstyrelsen finder sammenfaldet mellem kulturarvsarealet og urørt skov i Mølle dalen uhensigtsmæssigt og henstiller til, at området bliver omlagt til lysåben skov.

e) Kulturstyrelsen har følgende generelle bemærkninger til områdeplanerne og bilag med oversigt over fortidsminder og plejetiltag.

a) Kulturstyrelsen gør opmærksom på, at afbrænding i forbindelse med naturpleje, hvor der indgår fortidsminder kræver en dispensation fra Kulturstyrelsen.

b) Udarbejdelse af plejeplaner for de større ruiner sker i samarbejde med Kulturstyrelsen.

c) Skanser og batterier skal ikke kun plejes og friholdes for opvækst på indersiden, men på hele fortidsmindets udstrækning – også ydersiderne.

d) Sten, der indgår i fortidsmindekomplekser, og enkeltstående fortidsmindefredede sten, som fx bautasten og skåltegnsten, må ikke graves frem, rejses eller flyttes uden tilladelse fra Kulturstyrelsen.

e) Opmåling eller genopmåling af helleristninger kræver dispensation fra Kulturstyrelsen.

f) I bilag med oversigt over fortidsminder og plejetiltag henvises til konkret medarbejder hos Kulturstyrelsen. Navnet bør slettes.

g) Kulturstyrelsen skal påpege, at fjernelse af opvækst på fredede vejforløb ikke bør ske, men skal ske.

h) Kulturstyrelsen skal understrege, at restaurering af fortidsminder kun må foretages af Kulturstyrelsen eller et museum udpeget af Kulturstyrelsen.

Plankonsekvens

a) I det omfang det er muligt vil Naturstyrelsen fortsat gøre en indsats i forbindelse med formidling af større ruiner. Prioriteringen af pleje fremgår af Naturstyrelsens politik for fortidsmindeområdet. Det fremgår af områdeplan for Almindingen, Pedersker og Hammeren, at der udarbejdes særskilte plejeplaner for Lilleborg og Gammelborg, for Ringborgen samt Hammershus og de omgivende arealer. For de øvrige fortidsminder gælder det, at plejen udføres efter beskrivelserne i Naturstyrelsens politik for fortidsmindeområdet og ikke efter særskilt plejeplan.

b) Naturstyrelsen noterer sig Kulturstyrelsens bemærkning om adgangsveje til Hammershus. Projektet gennemføres dog uden for rammen af den aktuelle driftsplan.

c) Naturstyrelsens forvalter såvel Hammershus som Wrangels Skanse i henhold til gældende lovgivning.

d) Naturstyrelsen er bekendt med at plejepligten også gælder for fortidsminder i urørt skov. Såfremt der på sigt viser sig problemer med at pleje fortidsmindearealet i Mølledalen vil Naturstyrelsen overveje en revision af udpegningen.

e-h) Kulturstyrelsens bemærkninger er taget til efterretning og vil blive fulgt i den daglige drift. Til punkt H skal det dog bemærkes, at Naturstyrelsen har en længere tradition for at forestå restaureringer af de store borgruiner på Bornholm efter forudgående aftaler med Kulturstyrelsen. Aktuelt er Naturstyrelsen ved at restaurere Hammershus efter godkendelse af Kulturstyrelsen. De konkrete ønsker om tekstrettelser til områdeplaner og plejebilag vil alle blive tilrettet i planteksten.

6. Borger Finn Hansen

Finn Hansen foreslår et antal konkrete grøftelukninger, som vil kunne fremskynde genopretningen af den naturlige hydrologi i Almindingen og forbedre naturværdierne. Ligeledes, er der konkrete forslag til rydning sydøst for Bastemosen for at fremme rigkærarter. Endelig foreslås rydning af rynket rose på Hammerknuden samt rydning af opvækst på slotbankens vestskråning.

Plankonsekvens

Naturstyrelsen har taget de gode og konkrete forslag til efterretning og vil medtage overvejelserne om grøftelukning og rydning i den løbende naturpleje og omstilling af skovdriften mod de udlagte skovudviklingstyper. Der vil i planperioden blive arbejdet med at sammenkæde Hjulmagermyr og Svinemosen, herunder forbedring af hydrologien i området (som det blandt andet fremgår af driftsplanens samlede beskrivelse afsnit 2.1) Der er planlagt pleje og rydning af opvækst ved Bastemosen og forslaget vil i den forbindelse blive overvejet. Der vil i første del af planperioden ske en kortlægning og bekæmpelse af rynket rose på Hammeren.

7. ØB 9. kreds – Atletik

a) Foreningen er forbeholdne over for friluftszoneringen og protesterer mod at udlægge hele Rø Plantage som stillezone. Det fremhæves at Naturstyrelsens argumentation for at udlægge stillezonen ikke hænger sammen med de faktiske forhold og at styrelsens planer og intentioner ligeså vel opfyldes, ved at udlægge Rø Plantage som friluftszone. Det foreslås at reducere stillezonen eller sikre at foreningens muligheder for at bruge skoven, herunder til at arrangere motionsløb, forbliver uændret.

b) Foreningen henviser til aftalen mellem Naturstyrelsen og Dansk Orienterings Forbund og påpeger, at aftalens regler om ansøgningsløb og meddelelsesløb i stillezone bør gælde for motionsløbere, da der ellers vil ske en forfordeling af nogle af skovens brugere.

Plankonsekvens

a) På trods af foreningens hørings svar ønsker Naturstyrelsen at fastholde zoneringsplanen for Rø plantage. Det understreges, at det kun er anmeldelsespligtige arrangementer, som om muligt vil blive henvist til andre arealer eller tilladt lejlighedsvist, når det er foreneligt med natur og øvrige stilfærdige friluftsliv – herunder fri teltning i hele plantagen. Overordnet vurderes det, at zoneringsplanen ikke vil betyde væsentlige ændringer i foreningens nuværende anvendelse af Rø Plantage eller andre af styrelsens arealer. Således vil foreningens ugentlige løb (der nævnes for Rø Plantage deltagelse af 6-8 løbere per gang) være forenelige med den udlagte stillezone. Naturstyrelsen ser ligeledes ingen problemer i, at der kan dispenseres ift. afholdelse af større løb herunder de årligt tilbagevendende større løb i Rø Plantage.

b) Den indgåede aftale med Dansk Orienterings Forbund gælder kun for foreningens vedkommende, da der er tale om et specielt setup omkring ansøgning og meddelelse for orienteringsløb. Naturstyrelsen anerkender, at der med motionsløb er tale om en anden anvendelse af skoven og vil naturligvis medtage dette forhold i forbindelse med den daglige administration.

8. DOF Bornholm

a) Dansk Ornitologisk Forening lokalafdeling på Bornholm påpeger, at der ikke er udlagt urørt skov og opfordrer til, at der udlægges langt flere områder samt er fokus på at bevare ”øer” af gamle træer når der skoves større områder.

b) Der efterspørges en mere udtalt sammenhæng mellem Bastemose og Svinemose i form af fugtige og halvåbne områder.

c) DOF Bornholm stiller sig uforstående over for at kysten ud for Ringebakkerne syd for Vang ikke er udlagt som stillezone på lige fod med klippekysten langs Hammeren og Slotslyngen.

d) Der fremsættes at Udkæret syd for Almindingen er oplagt som stillezone, da der er tale om et åbent område, som er sårbart for færdsel. Dette skyldes at fouragerende vandfugle og ynglende ande- og vadefugle let bortskræmmes.

Plankonsekvens

a) Angående udlægning/ændring af arealer til urørt skov, vil dette blive behandlet samlet for hele landet i forbindelse med den forestående revision

af Naturskogsstrategien og i forbindelse med arbejdet med nyt Nationalt Skovprogram. Der vil i den forbindelse blive taget stilling til, om eventuel udlægning af nye arealer med urørt skov skal ske som et tillæg til driftsplanen, dvs. før den forventede driftsplanrevision om seks år. I denne driftsplan er der derfor ikke udlagt ny urørt skov, men der er til gengæld udlagt 60 hektar græsningsskov. Ligeledes er udpegningen af 5 livstræer pr. ha. igangsat nationalt² og udpegningen forventes at starte på Bornholm inden for det næste år. Naturstyrelsen håber at DOF og andre vil være interesserede i at deltage i udpegningen.

b) Der arbejdes ikke i driftsplanen, eller på længere sigt, med en rydning og sammenbinding af Bastemose og Svinemose, men med de planlagte tiltag og generelle fokus på at forbedre hydrologien i skoven, vil der med tiden opstå mindre våde og åbne områder mellem moserne. Dette understøttes i planperioden med sammenbinding af Hjulmagermyr og Svinemose.

c) Udlægningen af stillezonerne sker primært med det formål at give brugerne mulighed for den stille naturoplevelse uden at møde større organiserede aktiviteter. Udlæg af stillezone lægger således ikke et generelt adgangsforbud eller beskyttelse på arealet. Dog kan zoneringsen sekundært bruges til at indikere hvor de større organiserede aktiviteter af beskyttelseshensyn ikke ønskes. I forhold til den udlagte zonerings ved Ringbakkerne er denne sket så der er mulighed for arealerne spiller sammen med Bornholms Regionskommunes friluftspjækt i Ringebakkerne. Nødvendige hensyn til ynglebestanden af alkefugle vil derfor ske gennem den daglige forvaltning.

d) Naturstyrelsen har noteret sig ønsket om at udlægge stillezone på arealet ved Udkæret og vurderer at den rekreative brug af arealet udmærket kan forenes med at der udlægges stillezone. Planudkastet vil således blive ændret.

² <http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/livstræer/>